

GOLAZO

GOLAZO

Een introductie tot
het Spaanse voetbal

Liam Borchers

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

Copyright © 2021, Liam Borchers

Liam Borchers

Tweede versie, eerste druk

Uitgegeven in eigen beheer

liam@borchers.nu

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ik heb er alles aan gedaan om de juiste bronnen te achterhalen. Mocht je menen rechten te hebben op stukken die ik heb gepubliceerd, neem dan contact met me op, dan regelen we het alsnog.

Omslag boek: de gesimplificeerde Spaanse vlag

INHOUD

Inhoud	4
Kaart van Spanje.....	17
Voorwoord	18
Inleiding.....	21
Regio's.....	23
Galicië.....	25
Asturië	26
Cantabrië	28
Baskenland	28
La Rioja	30
Navarra.....	31
Aragón	33
Catalonië	34
Balearen	38
Valencia	40
Murcia	42
Andalusië.....	44
Canarische Eilanden	46
Extremadura.....	49

Castilië en León	51
Castilië-La Mancha	52
Madrid	54
Algemeen	56
<i>Accionariado popular</i>	57
<i>Apodo's</i>	58
<i>Cantera's</i>	61
<i>Centenario's</i>	61
Clubidentiteit.....	62
Copa del Rey.....	63
Derby's	65
<i>Filiales</i>	66
La Liga.....	67
<i>Morbo</i>	69
<i>Peña's</i>	71
<i>Real</i>	72
<i>S.A.D.</i>	72
Voetbalsysteem.....	73
Clubs: A - D.....	76
Adarve	77
Águilas	77
Alavés	78
Albacete	80
Alcorcón	82

Alcoyano.....	83
Algeciras	84
Almería	85
Alzira.....	87
Amorebieta.....	87
Andorra	88
Andratx.....	90
Antequera.....	90
Arandina	91
Ardoi.....	91
Arenas	92
Arenteiro	93
Arosa	93
Athletic	94
Atlético	99
Atlético Baleares.....	103
Atlético Tetuán	105
Atzeneta	106
Avilés	107
Badajoz	107
Badalona.....	109
Balona.....	110
Barakaldo	111
Barcelona.....	112

Bergantiños	119
Betis.....	120
Boiro.....	123
Brea	124
Burgos	124
Cacereño	125
Cádiz.....	126
Calahorra	130
Calvo Sotelo.....	130
Cartagena	132
Castellón.....	133
Caudal.....	134
Cayón.....	135
Ceares.....	135
Celta	136
Cerceda	141
Cerdanyola	142
Ceuta	143
Ciudad	144
Compostela	145
Condal	146
Conquense.....	147
Constància.....	148
Córdoba.....	149

Coria	152
Cornellà	152
Coruxo	153
Costa Brava.....	154
Covadonga.....	155
Cristo Atlético	156
Cultural (I).....	156
Cultural (II).....	160
Deportivo.....	160
Don Benito.....	166
DUX Inter	166
Clubs: E - N	168
Deel twee	168
Ebro	169
Écija	169
Eibar	170
Ejea.....	174
El Ejido.....	174
Elche	176
Eldense	180
Espanyol	180
Europa	186
Extremadura.....	191
Figueres	195

Formentera.....	196
Fuenlabrada.....	197
Gernika	197
Getafe.....	198
Gimnástica (I)	203
Gimnástica (II)	204
Girona.....	205
Granada.....	206
Guadalajara	211
Guijuelo	212
Haro.....	213
Hércules.....	214
Huesca	218
Ibiza (I).....	220
Ibiza (II).....	221
Indautxu	221
Intercity	222
Izarra	223
Jerez Industrial	223
Jumilla	224
L'Hospitalet	225
La Nucía.....	226
La Roda.....	226
Langreo.....	227

Lanzarote	228
Laredo	229
Las Palmas	230
Las Rozas	236
Lealtad	236
Leganés.....	237
Leioa	240
Levante	240
Linares	247
Llanera	247
Lleida	248
Logroñés (I).....	249
Logroñés (II).....	250
Lorca	251
Lorca Deportiva	252
Lucena	253
Lugo.....	253
Málaga.....	256
Mallorca	263
Mancha Real.....	270
Mar Menor	271
Marbella	271
Marchamalo	273
Marino (I).....	273

Marino (II).....	274
Melilla.....	274
Mensajero	275
Mérida	276
Mirandés	280
Montijo.....	281
Móstoles.....	281
Mutilvera	282
Nàstic.....	283
Navalcarnero	287
Náxara	287
Numancia	288
Clubs: O - Z	291
Het laatste deel	291
Olímpic	292
Olot.....	293
Ontinyent	294
Orihuela.....	294
Osasuna	295
Ourense (I).....	300
Ourense (II).....	301
Oviedo	302
Palamós	309
Panadería Pulido.....	311

Peña Sport	311
Penya Deportiva	312
Peralada	312
Pobla de Mafumet	313
Poblense	314
Ponferradina.....	314
Pontevedra	315
Portugalete.....	318
Prat.....	319
Pulpileño.....	319
Racing (I).....	320
Racing (II).....	325
Racing (III).....	330
Rápido	331
Rayo (I)	331
Rayo (II)	336
Real Burgos.....	337
Real Jaén.....	338
Real Madrid	342
Real Murcia	348
Real Sociedad	352
Real Unión	361
Recreativo	364
Reus.....	372

Sabadell	373
Saguntino	377
Salamanca	378
San Fernando (I)	380
San Fernando (II)	381
San Juan.....	381
San Roque.....	382
Sanluqueño.....	383
Sanse	383
Sant Andreu.....	384
Sestao River	385
Sevilla	386
Socuéllamos	392
Somozas	393
Sporting.....	395
Stadium	400
Talavera.....	401
Tamaraceite.....	402
Tarazona.....	403
Tenerife	403
Tenisca.....	409
Terrassa	409
Teruel	410
Toledo	411

Tropezón	412
Tudelano.....	413
UCAM	413
Unionistas.....	414
Universitario	416
Valencia	417
Valladolid.....	426
Vecindario	432
Vélez	433
Villanovense	433
Villarreal	434
Villarrobledo.....	441
Villarrubia.....	442
Vitoria.....	442
Xerez (I)	443
Xerez (II)	446
Yeclano	448
Zamora	449
Zaragoza	449
Lijsten en overzichten	457
Naam	458
Oprichting.....	480
Stadions.....	491
Tenues	502

Bijnamen	513
All-time ranglijst van de Primera División.....	567
Debutjaar in de Primera División.....	572
Woordenlijst.....	576
Bibliografie en aanraders.....	591

KAART VAN SPANJE

VOORWOORD

Het Spaanse voetbal is mijn grootste passie en ik probeer hierover al jarenlang een concrete presentatie te ontwikkelen, speciaal voor het Nederlandse publiek.

Er is veel gebeurd tussen het eerste woord dat werd getypt (“El”, gevolgd door “Ejido”) en de afronding van het eindproduct. Zo heb ik de vormgeving van het boek meermaals aangepast, heb ik hele stukken herschreven en was ik zelfs tot driemaal toe in de veronderstelling dat ik dit boek verloren had aan digitale euvels. Ook heb ik sommige clubs veel beter leren kennen, met name de clubs op Mallorca. Ik ben namelijk in de zomer van 2021 naar het eiland gereisd en heb de lokale clubs, in het bijzonder Constància, een stuk beter leren kennen.

De opvallendste relevante gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds ik in de wereld van het Spaanse voetbal ben gedoken, zijn zonder twijfel de momenten wanneer ik in direct contact was met een vertegenwoordiger van de club. Zo heb ik bijvoorbeeld veel emailcontact gehad met een Bask, de grootste fan van Indautxu. Hij was zelf decennia geleden coach van de club en richtte later de eerste en enige *peña* (“supportersgroep”) van Indautxu op. Het mooie was dat hij verrast was dat iemand buiten het Iberisch Schiereiland ooit van zijn club had gehoord en daarna heeft hij me op een zeer vriendelijke en welkome manier geholpen met informatie over Indautxu. Daarnaast heeft bijvoorbeeld de president van Covadonga heeft mij ook informatie over zijn club verschaft.

Een ander voorbeeld vinden we in een compleet andere context: de Balearen. Ik heb eerder al Constància genoemd en niet zonder reden. Een van de bestuursleden van Constància heeft mij een geweldige privétoer door het Nou Camp d’Inca, een grandioze herinnering en bovenal een zeer positief beeld van de

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

club gegeven. Als aandenken heb ik zelfs een vaantje meegekregen en is mij een wedstrijdshirt toegestuurd. Dit laatste geldt ook voor Andratx, een andere kleinere club op Mallorca, die zelfs speciaal mijn naam erop hebben gedrukt. Dit alles zorgt er natuurlijk voor dat zij mij nog meer met het Spaanse voetbal verbinden.

Maar waarom houd ik mij nou zo bezig met Spaanse voetbalclubs, in plaats van Italiaanse, Engelse of Nederlandse? Voor dit antwoord moeten we een aantal jaren terug in de tijd. Toen ik in 2016 voetbalfan werd, heb ik Atlético als favoriete club gekozen, omdat ik na een tijdje nog geen favoriete club had en toevallig Real Madrid tegenover Atlético stond in de Champions League finale. Omdat ik de underdog vaak sympathieker vind dan het beste team koos ik voor Atlético en die keuze heb ik nooit meer losgelaten.

Na een paar jaar, toen ik La Liga intensiever begon te volgen, wilde ik graag meer weten over de competitietegenstanders van Atlético. Hierom stelde ik een klein documentje op met een lijstje van de stadions, aanvoerders en bijnamen van de toenmalige twintig La Liga-deelnemers. Hoe meer ik over elke club begon op te zoeken, hoe meer ik erachter kwam dat het Spaanse voetbal inherent verbonden is aan de Spaanse samenleving en Spanje zelf. Alles aan Spanje intrigeerde mij en sindsdien ben ik een zogenaamde hispanofiel. Misschien dat als Robert Lewandowski zich beter had gepositioneerd in de 96e minuut van de terugwedstrijd van de halve finale van de Champions League en de winnende had gescoord tegen Atlético, ik nu germanofiel was geweest. Misschien had ik dan wel helemaal geen boek over Spaans maar over Duits clubvoetbal geschreven, misschien was ik dan wel vaak naar Duitsland gegaan en misschien had ik geen Spaans maar Duits gestudeerd. Welkom bij het vlindereffect.

Daarnaast was dit boek in eerste instantie voor particulier gebruik, zodat alle informatie die ik in mijn hoofd heb overzichtelijk op papier kwam te staan. Uiteindelijk heb ik toch besloten om dit boek uit te geven, zodat al het mooie van het Spaanse voetbal gedeeld zou worden met zo veel mogelijk andere mensen.

Ten slotte wil ik iedereen bedanken die, direct of indirect, heeft geholpen met de totstandkoming van dit boek: allereerst mijn familie, Eva, Marten en

Voorwoord

Thomas; maar ook de vertegenwoordigers van Indautxu, Constància, Covadonga en Andratx.

Ik hoop dat jij als lezer kunt genieten van dit boek en het een en ander opsteekt over het Spaanse clubvoetbal. Veel leesplezier.

Liam Borchers

Haren

18-11-2021

INLEIDING

Dit boek is volgens een bepaalde constante structuur ingedeeld, met het doel alle informatie op een zo'n gemakkelijke, interessante en informatieve manier mogelijk over te brengen.

Voordat de clubs behandeld worden, gaan we alle Spaanse regio's bij langs. Omdat Spaanse voetbalclubs inherent verbonden zijn met hun ligging, afkomst en oorsprong, is het cruciaal om het een en ander te weten over de regio's waar ze vandaan komen. Daarnaast zijn Spanjaarden erg trots op hun afkomst en zijn nagenoeg allemaal trotse vertegenwoordigers van hun regio.

Na een algemene inleiding over de regio's, maken we een tour door Spanje. De rondreis begint in het uiterste noordwesten, in het mysterieuze Galicië, waarna we langs de noordkust de regio's afgaan. Na Asturië, Cantabrië en Baskenland gaan we landinwaarts, maar nog steeds richting het oosten. Daarvoor gaan we door La Rioja, Navarra en Aragón, waarna we aankomen in Catalonië, een van de meest bijzondere regio's van Spanje. We varen dan door de Middellandse Zee naar de Balearen en vervolgens gaan we door naar Valencia. Via Valencia volgen we de kustlijn richting Murcia en Andalusië, de drukbevolkste regio van Spanje. Na een kort uitstapje naar de Canarische Eilanden vervolgen we onze weg naar Extremadura, waarmee we definitief afscheid nemen van de Spaanse kust. We gaan door naar Castilië en León, de grootste Spaanse regio, en daarna richting Castilië-La Mancha. Ten slotte komen we aan bij Madrid, de hoofdstad en het centrum van Spanje, waarmee er een einde is gekomen aan onze reis. Hierna weet je de belangrijkste, meest interessante en meest opmerkelijke informatie over alle Spaanse regio's en heb je een beter beeld van hoe complex Spanje eigenlijk is.

Inleiding

Verder is er nog een hoofdstuk voordat we daadwerkelijk met de voetbalclubs bezig gaan. Dit hoofdstuk behandelt alle fenomenen, verschijnselen en andere gebruikelijke zaken binnen de wereld van het Spaanse voetbal. Door hier het een en ander over te weten begin je met extra voorkennis aan de rest van het boek.

Als de basis is gelegd, komen we dan eindelijk aan bij de voetbalclubs. In totaal ga je kennis maken met 212 Spaanse voetbalclubs, met aandacht geselecteerd op basis van geschiedenis en relevantie. Van bijnamen tot het stadion en van het tenue tot de geschiedenis: het komt allemaal aan bod. Hoe groter de club, hoe meer informatie.

Ten slotte sluit het boek af met handige lijsten en overzichten, zodat je gemakkelijk basale informatie over de voetbalclubs kunt vinden. Het betreft een lijst met de volledige namen van alle clubs, de ligging van alle clubs, informatie over de oprichting van alle clubs, informatie over de stadions van alle clubs, een overzicht van de tenues van alle clubs en een lijstje met alle bijnamen van alle clubs. Verder is achterin de historische ranglijst van de Primera División en een lijst met het debuutjaar van al deze clubs uiteengezet. Ten slotte vind je achterin een woordenlijst, waar zowel jargonwoorden als Spaanse voetbalterminologie in is verwerkt.

REGIO'S

De autonome gemeenschappen

Spanje is een bijzonder land. Er bestaan namelijk veel unieke culturen door heel Spanje: van de Basken tot de Catalanen, van de Andalusiërs tot de Asturianen en van de Galiciërs tot de Madrilenen. Hierom lijkt Spanje eigenlijk op de Verenigde Staten van Amerika, al zou Spanje misschien beter “de Verenigde Gemeenschappen van Spanje” kunnen heten.

De culturen die in Spanje te vinden zijn verschillen qua taal, gebruiken en tradities en hebben daarnaast allemaal een andere geschiedenis. Hierom voelen Spanjaarden zich over het algemeen meer verbonden met hun regio dan met Spanje zelf.

Door de geschiedenis heen zijn er veel verschillende indelingen van Spanje geweest. De meest recente was in 1983, toen de dictatuur onder Franco al een paar jaar was gevallen en het land aan het herstellen was. Specialisten hebben zich gebogen over de ‘ideale’ herindeling van Spanje, waarbij ze hebben gelet op de lokale demografie, geografie en bovenal cultuur. Zij zijn tot de volgende indeling gekomen.

Een aantal regio's waren makkelijk in te delen; deze hadden al lang dezelfde grenzen en hebben een duidelijke distinctieve cultuur. Deze regio's zijn Andalusië, Aragón, Asturië, de Balearen, Baskenland, de Canarische Eilanden, Catalonië, Extremadura, Galicië, Navarra en Valencia.

Het grote overleggen moest beginnen over het Spaanse binnenland, dat in de loop van de eeuwen veel is veranderd. Krijgen León, Murcia, La Rioja, La Mancha, Cantabrië en Madrid een eigen regio? Hoort Albacete meer bij Castilië of Murcia? Moet Castilië in tweeën gesplitst worden of niet? Uiteindelijk is de volgende beslissing genomen.

Regio's

Cantabrië, La Rioja en Madrid vormen een uniprovinciale regio, oftewel een regio die uit één provincie bestaat. León wordt bij Castilië gevoegd, net als La Mancha. Dit betekent dat Murcia ook een uniprovinciale regio wordt. Castilië is nu een enorme regio en wordt daarom in tweeën gesplitst: Castilië en León in het noordwesten en Castilië-La Mancha in het zuidoosten.

Deze regio's, die in het Spaans *comunidades autónomas* ("autonome gemeenschappen") worden genoemd, worden onderverdeeld in provincies. Deze verdeling is minder spannend, omdat de meeste provincies makkelijker te bepalen zijn. Uiteindelijk is Spanje opgedeeld in 50 provincies – net als de VS. Deze provincies worden op hun beurt weer verder onderverdeeld, totdat er een overzichtelijke bestuurlijke verdeling is ontstaan.

Galicië

Een eigenaardige regio in het koude en natte noordwesten

Galicië ligt in het uiterste noordwesten van Spanje en staat in het Spaans bekend als *Galicia* en in het Galicisch als *Galiza*. Galicië bestaat uit vier provincies: A Coruña, Lugo, Pontevedra en Vigo en de Galicische hoofdstad is Santiago de Compostela. In alle steden en dorpen bij elkaar wonen er bijna 3.000.000 mensen in Galicië, waarmee het de vijfde regio van Spanje is.

In Galicië wordt gesproken van de ‘zeven grote steden’: A Coruña, Ferrol, Lugo, Ourense, Pontevedra, Santiago de Compostela en Vigo. Vigo is de grootste stad, gevolgd door A Coruña en daarna Ourense. Er bestaat een gezegde om vier Galicische steden te kenmerken: “Terwijl Vigo werkt, slaapt Pontevedra, bidt Santiago en vermaakt A Coruña zich”. Vigo staat dus bekend als hardwerkende stad, Pontevedra als slaapstad, Santiago de Compostela als bedevaartsoord en A Coruña als moderne en levendige stad.

Galicië verschilt qua klimaat enorm met de rest van Spanje. In Galicia vind je amper zonovergoten stranden en lichtblauwe zeeën, maar veel meer heuvels, druilerige boulevards en bossen. Nergens in Spanje valt meer neerslag dan in Galicië en mist komt er ook veel voor. Hierom hangt in de rest van Spanje een duistere, sombere en mysterieuze sfeer om het woord “Galicië”.

In Galicië hebben twee talen een officiële status: het Spaans en het Galicisch. Nagenoeg de hele Galicische bevolking verstaat Galicisch, hoewel maar dertig procent van de Galiciërs hun eigen taal gebruiken als voertaal. Kort door de bocht is het *galego* een combinatie tussen Portugees en Spaans, al zullen de Galiciërs het daar absoluut niet eens mee zijn.

Galicië staat op gastronomisch gebied vooral bekend om haar octopus, die *pulpo a la gallega* of *pulpo á feira* wordt genoemd. Naast de octopus is zijn er nog meer typische Galicische gerechten, zoals de Galicische *empanada*, inktvisringen en worst. De rode draad in de Galicische keuken is de zee.

Regio's

Galicië heeft naast voetballers veel andere bekende persoonlijkheden voortgebracht, zoals Manu Chao, Enrique Iglesias, Fidel Castro maar bovenal Francisco Franco. De bekendste voetballers uit Galicië zijn Iago Aspas, Pahiño, Paco Buyo, Fran, Lucas Vázquez en Luis Suárez. De grootste Galicische voetbalclubs zijn Celta en Deportivo, die zonder twijfel bij de grootste clubs in Spanje horen. Andere Galicische clubs van niveau zijn Pontevedra, Compostela, Racing en Lugo.

Nog even over die Luis Suárez van net. Luis Suárez is niet alleen de beste Galicische voetballer ooit, maar wordt ook beschouwd als de beste Spaanse voetballer aller tijden. De aanvallende middenvelder stond bekend om zijn elegantie, souplesse, spelinzicht en schotkracht. Suárez speelde voor Deportivo, Condal, Barcelona, Internazionale en Sampdoria. In 1960, toen hij onder contract van Barcelona stond, won hij de *Ballon d'Or*; Luis Suárez is tot nu toe de enige Spanjaard die ooit de Gouden Bal won.

Asturië

'Het ware Spanje' aan de Cantabrische kust

Asturië is een van de kleinere regio's in Spanje die alsnog Spanje compleet maken. De Asturiaanse hoofdstad is Oviedo, maar de grootste stad is de havenstad Gijón. Andere belangrijke steden in *Asturias* zijn Avilés, Langreo, Siero en Mieres en in totaal wonen er meer dan 1.000.000 mensen in de regio.

Asturië is een speciale regio met een gematigde regionale identiteit. Zo is het merendeel van de Asturiaanse bevolking tegen onafhankelijkheid, maar kent de regio historisch gezien wel haar eigen identiteit. Zo werd er vroeger veel Asturiaans gesproken, kennen de Asturianen hun eigen tradities en voelen ze zich speciaal ten opzichte van de rest van Spanje. *Asturias* is namelijk de enige Spaanse regio die nooit veroverd is; ze voelen zich de 'ware' Spanjaarden. Niet voor niets is de volgende spreuk gangbaar in Asturias: *Asturias es España y lo demás tierra*

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

conquistada ("Asturië is Spanje en de rest is veroverd land"). Ook is hierom het christelijke kruis op de vlag van de regio te vinden.

Het Asturiaans, dat lokaal *asturianu* of *bable* wordt genoemd, behoort tot de Astur-Leonese taalfamilie, naast onder andere het Leonees, Cantabrisch en Estremeens. Het Asturiaans is onder te verdelen in drie dialecten, van west naar oost, en telt momenteel 400.000 tot 600.000 sprekers. Zoals vele minderheidstalen raakte het Asturiaans aan het eind van de 20^e eeuw in verval, maar wordt de taal momenteel weer leven in geblazen. Zo zijn alle officiële teksten in de regio tweetalig en wordt er tweetalig onderwijs gegeven.

Asturias kent ook een typische eigen keuken. Bekend zijn de *fabada asturiana* en de cider, waarom de regio wereldberoemd is. Ze gebruiken daarvoor hun eigen appels en het wordt geschonken op *el escanciado*, waarbij je de fles boven je hoofd houdt en het glas zo laag mogelijk, waardoor de cider in een verticale lijn in het glas klettert.

Asturië staat bekend om haar natuur en ligt dan ook in *España Verde*. De bossen zijn er uitgestrekt en de flora en fauna zijn er relatief veel te vinden. Hierdoor staat *Asturias* bekend als een goed leefbare regio en de bekendste parken zijn de Picos de Europa en de Somiedo-gebieden.

Asturias is een *Principado*, een prinsdom, omdat het door een prins gesticht is. Sindsdien wordt de traditionele naam voor de regio in stand gehouden. Daarnaast wordt de kroonprins of kroonprinses van Spanje, als resultaat uit allerlei tradities, ook de Prins of Prinses van Asturië genoemd. De bekendste Asturianen zijn Luis Enrique, Fernando Alonso, Santi Cazorla, Adrián López en David Villa.

Het voetbal in *Asturias* draait vooral om twee clubs: Real Sporting de Gijón en Real Oviedo. De twee speelden veel in de Primera, zijn de regionale referenties en werken onderling een enorme derby af. Andere grote clubs in Asturië zijn Caudal uit Mieres, Real Avilés en de populaire zusterclub Avilés Stadium, Langreo, Covadonga in Oviedo, Gijón Industrial en Ceaes in Gijón, Marino in Luanco, Llanera en verder nog Lealtad uit Villaviciosa.

Cantabrië

Een historische regio in het groene deel van Spanje

Cantabrië ligt in het noorden van Spanje, tussen Asturië, Baskenland en Castilië en León in. De hoofdstad en grootste stad van Cantabria is Santander en andere belangrijke steden zijn Torrelavega, Castro-Urdiales en Camargo. In Cantabrië wonen nog geen 600.000 inwoners, waarmee alleen La Rioja een kleinere regio is.

Cantabrië maakt deel uit van *España Verde*, Groen Spanje, een kuststrook aan de Cantabrische Zee die ongeveer van Lugo tot het noordoosten van Navarra strekt. Het klimaat in dit gedeelte van Spanje is een gematigd zeeklimaat, waardoor bepaalde flora en fauna veel kunnen groeien.

In Cantabrië wordt in principe Spaans gesproken met een Cantabrisch dialect, maar vroeger werd er Cantabrisch gesproken. Dit is een taal die behoort tot de Astur-Leonese taalfamilie en sterk verwant is aan het Asturisch. Tegenwoordig wordt dit *cántabru* of *montañés* alleen nog maar in enkele west-Cantabrische bergdorpjes gesproken.

De club die het Cantabrische voetbal vertegenwoordigt is natuurlijk Racing, een immense Primera-club. De enige club die verder ooit van enig belang is geweest is Gimnástica. De grootste Cantabrische voetballer aller tijden is zonder twijfel Paco Gento; andere grote voetballers uit de regio zijn Sergio Canales, Quique Setién, Santillana en Marcos Alonso.

Baskenland

Een ander land binnen Spanje

Baskenland ligt in het noorden van Spanje en telt meer dan 2.000.000 inwoners. Baskenland heeft geen officiële hoofdstad, maar omdat de regering in

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

Vitoria-Gasteiz zit wordt deze stad gezien als de zogenaamde de facto hoofdstad van Baskenland, ondanks dat Bilbao een stuk groter is. Andere grote Baskische steden zijn San Sebastián, Barakaldo, Getxo en Irun. De regio bestaat uit drie provincies: Biskaje, Gipuzkoa en Álava/Araba, hoewel Groot-Baskenland meer provincies heeft. Bij deze historische regio horen namelijk ook Navarra en Frans Baskenland, waardoor de regio qua oppervlakte meer dan twee keer groter is dan 'Klein'-Baskenland. In het Spaans wordt Baskenland *País Vasco* genoemd, wat letterlijk het "Baskische Land" betekent. In het Baskisch wordt hun eigen regio *Euskadi* genoemd en Groot-Baskenland noemen ze *Euskal Herria*.

De oorspronkelijke taal van Baskenland is Baskisch. Ondanks dat slechts dertig procent van de Baskische bevolking de taal vloeiend spreekt, is de taal een van de grootste symbolen van de regio. Baskisch, in de eigen taal *euskara*, is namelijk een isolaat. Een isolaat is een geïsoleerde taal, een taal die niet verwant is aan welke taal dan ook. Desondanks is de Baskische vocabulaire ook beïnvloed door het Spaans, Latijn en het Occitaans.

De gastronomie van Baskenland is ook een belangrijk onderdeel van de cultuur. Vooral San Sebastián staat internationaal hoog aangeschreven en telt drie van de zeven Spaanse driesterren- restaurants. Typische Baskische gerechten zijn *pintxos* (tapas), de *txakoli*-wijn, Baskische cider, stoofpot en geitenkaas.

De vlag van Euskadi is de *Ikurriña*, met hetzelfde ontwerp als de *Union Jack* van het Verenigd Koninkrijk. Het rood staat voor het Baskische volk, het groen voor de symboliserende *Gernikako Arbela* (de Eik van Gernika) en het witte kruis staat voor Gods overheersing over de katholieke regio. Nadat Franco de *generalísimo* van Spanje werd, werd de *Ikurriña* verboden, aangezien alle regionalistische symbolen werden verboden. Hierom ging de vlag nog meer symbool voor de regio zijn en werd het gebruikt als protest tegen de dictator. Nu zijn de Basken nog trotser op hun vlag dan ooit tevoren.

Ondanks dat Baskenland een relatief kleine regio is, zijn er veel grote Baskische voetballers. Denk aan Telmo Zarra, José Ángel Iribar, Ricardo Zamora, José Mari Bakero, Unai Emery, Xabi Alonso, Andoni Zubizarreta, Mikel Arteta, Mikel

Regio's

Oyarzabal en Aritz Aduriz. Qua voetbalclubs staat Baskenland nog hoger aangeschreven. De regio heeft maar liefst zes Primera-clubs voortgebracht: Athletic, Real Sociedad, Alavés, Eibar, Real Unión en Arenas.

La Rioja

Een kleine regio die wereldberoemd is om haar wijn

La Rioja ligt in het noordelijke binnenland van Spanje en grenst aan Baskenland, Navarra, Aragón en Castilië en León. De hoofdstad van de regio is Logroño, waar bijna de helft van de Riojaanse bevolking woont. Andere steden met meer dan 10.000 inwoners zijn Calahorra, Arnedo, Haro en Lardero. La Rioja is een uniprovinciale regio en de grenzen van de regio zijn bepaald aan de hand van zeven rivieren die uit de Ebro voortvloeien. Hierom wordt La Rioja ook wel *la de los siete valles*, "zij van de zeven valleien", genoemd.

La Rioja wordt terecht gezien als de kleinste regio van Spanje. Zo is het de een na kleinste regio qua oppervlakte – voor de Balearen, is het de kleinste regio qua inwoners en voegt La Rioja het minste BBP toe aan de landelijke economie. Desondanks is het Riojaanse BBP per hoofd relatief hoog en is de leefbaarheid van de regio zelfs erg hoog.

La Rioja staat natuurlijk vooral bekend om haar wijn. De wijnregio Rioja strekt zich echter naast La Rioja ook uit over Álava en Navarra, al komen de meeste Rioja-druiven uit La Rioja zelf. De wijnregio kan worden onderverdeeld in drie streken: Rioja Alta in het westen, Rioja Alavesa in Álava en Rioja Oriental in het oosten. De Rioja-wijn is de oudste officieel erkende wijnsoort van Spanje en ongeveer 90% van de Rioja-wijn is rode wijn. Omdat de Riojanen zo trots zijn op hun wijn is het uitgegroeid tot het grootste symbool voor de regio.

Wijn komt ook terug in de vlag van La Rioja, die bestaat uit vier gelijke horizontale strepen. De rode streep staat voor de rode wijn, de witte streep voor

de rivieren en de lucht, de groene streep voor de Riojaanse natuur en de gele streep voor de aarde en de monumenten.

In La Rioja wordt Spaans gesproken, al dan wel met een accent. Het Riojaanse dialect wordt in de rest van Spanje een beetje gezien als een armoedig, boers en plat accent. Kenmerken van het *riojano* zijn dat de *tr* als *tch* wordt uitgesproken (*uno, dos, tches, cuatcho*), dat de *r* aan het einde van een woord in een *l* verandert (*salil* in plaats van *salir*) en het persoonlijk voornaamwoord *li* in plaats van *le* (*li dije* in plaats van *le dije*).

Het voetbal in La Rioja draaide lang om CD Logroñés, de enige Riojaanse club die ooit professioneel voetbal speelde. De fans van Logroñés stonden bekend als de felste, trouwste en verhitste aanhang van Spanje. Na het overlijden van deze club zijn er twee vervangende clubs opgekomen, UD Logroñés en SD Logroñés. Andere bekende clubs uit La Rioja zijn Calahorra, Haro, Racing Rioja, Varea, Arnedo, Yagüe en Nájara. La Rioja heeft niet veel grote voetballers voortgebracht, maar de bekendste is Fernando Llorente.

Navarra

Een conservatieve regio die niet meer bij Baskenland hoort

Navarra ligt in het noorden van Spanje en is een van de regio's waarbij slechts een provincie de hele regio beslaat. De hoofdstad en enige grote stad is Pamplona, die in het Baskisch *Iruña* heet. Navarra staat bekend als conservatief; zo stond het aan de kant van Franco, hadden de geestelijken er nog erg lang veel macht en wil de regio niet bij Baskenland horen, waar het een tijdje wel bij heeft gehoord.

De territoriale verdeling van Navarra wordt gedaan aan de hand van *Merindades*, gebieden die van oudsher werden bestuurd door rechters die door de koning zijn aangesteld. Er zijn vijf *Merindades*: Pamplona in het noorden, Estella in het westen, Sangüesa in het oosten, Tudela in het zuiden en Olite in het midden.

Regio's

Navarra is een zogeheten *Comunidad Foral*. *Foral* betekent "wettelijk" en verwijst naar de speciale autonomie en wettelijke vrijheden die Navarra kent. Navarra was van vroeger uit namelijk al een zelfstandige regio en vanwege het stugge conservatisme heeft de regio haar speciale status weten te behouden. In de praktijk betekent dit dat Navarra meer vrijheid krijgt, maar ook minder op solidariteit hoeft te rekenen.

Van de 9^e tot de 16^e eeuw was Navarra een zelfstandig koninkrijk. Het heeft altijd op alle gebieden hechte banden met Baskenland gekend en wordt daarom ook tot Groot-Baskenland gerekend. De Basken willen dat Navarra zich weer aansluit bij Euskadi, maar de Navarrezes zelf zijn hier geen voorstanders van. Navarra vormt de helft van de oppervlakte van Groot-Baskenland, maar omdat vooral de Zuid-Navarrezes zich niet Baskisch voelen zit een hereniging er niet in.

Navarra is in drie taalgebieden te verdelen. In het noorden is de Baskischspreekende zone te vinden, in het zuiden de Spaansspreekende zone en ertussenin de gemixte zone, waar beide talen evenveel worden gesproken. Echter is Navarra in de praktijk sterk overwegend Spaanssprekend: meer dan 80% van de Navarrezes heeft Spaans als moedertaal en het Baskisch wordt door slechts een kwart verstaan.

Historisch gezien werd er nog een derde taal in Navarra gesproken: het Navarro-Aragonees. Deze taal werd in de middeleeuwen in Aragón, Navarra en La Rioja gesproken en is sterk verwant aan het Aragonees. Tegenwoordig heeft de taal nog enkele sprekers in het zuiden van de regio.

Navarra is een voorloper op het gebied van hernieuwbare energie: meer dan driekwart van de energie in Navarra is schoon, waarmee het een van de verst ontwikkelde gebieden in heel Europa is. De energie komt vooral van windmolens, waterturbines, biomassacentrales en biogasinstallaties.

Navarra staat internationaal bekend om haar San Fermín-feesten, die elk jaar tussen 6 en 14 juli plaatsvinden. De *Sanfermines* worden gehouden ter ere van de heilige Fermín en bestaan uit een hoop verschillende activiteiten. Zo vinden er

eetfestijnen, Baskische volksdansen, openluchtconcerten, straattheater, vuurwerk, een reuzenparade en natuurlijk stierenvechten plaats.

Het voetbal in Navarra draait om Osasuna, de enige Navarrese club ooit die in de Primera of Segunda speelde. Verder heb je nog Tudelano in Tudela, Izarra in Estella-Lizarra, Peña Sport in Tafalla en Ardoi, Pamplona en San Juan rondom Pamplona. De grootste Navarrese voetballers zijn Javi Martínez, Iker Muniain, Mikel San José, Dani García, Mikel Merino, César Azpilicueta, Nacho Monreal, Álex Remiro, Juan Arza, José Mari Bakero, Fernando Llorente en Raúl García.

Aragón

Een historische regio dat ooit een Midderraans rijk vormde

Aragón is een regio die bij iedere historicus tot de verbeelding spreekt. De regio is bestuurd door Kelten, Romeinen en Moren, totdat de *Reconquista* hier een einde aan maakte en in de 11^e eeuw het Koninkrijk Aragón werd gesticht. In de 12^e eeuw ontstond de Kroon van Aragón, een zogenaamde samengestelde monarchie dat uitgroeide tot een groot rijk. Op z'n grootst bestond de Kroon van Aragón uit Aragón, Catalonië, Valencia, de Balearen, Corsica, Sardinië, Sicilië en het zuiden van Italië.

Aragón ligt in het noordoosten van Spanje en grenst aan Catalonië, Valencia, Castilië-La Mancha, Castilië en León, La Rioja, Navarra en Frankrijk. Aragón bestaat uit drie provincies: Huesca, Zaragoza en Teruel. De Aragonese hoofdstad is Zaragoza, een van de allergrootste steden van Spanje, en andere grote steden zijn Huesca, Teruel en Calatayud. Aragón is een van de rijkere regio's van Spanje en staat nog steeds vooral bekend om haar geschiedenis en eigen cultuur.

In Aragón wordt traditioneel gezien Aragonees gesproken, een officiële taal en geen dialect. In de middeleeuwen was het Aragonees de voertaal in de regio, maar tegenwoordig spreken nog maar 12.000 mensen *aragonés*. Al deze mensen wonen in de noordelijke valleien van de provincie Huesca; de zuidelijkste plek waar

Regio's

nog Aragonees wordt gesproken is Huesca. Echter is het Spaans niet in haar eentje de voertaal in de rest van Aragón. In het oosten van Aragón, tegen de grens met Catalonië aan, wordt namelijk Catalaans gesproken. Deze streek heet La Franja en huist ongeveer 50.000 Catalaans-sprekenden.

Het voetbal in Aragón draaide vroeger eigenlijk alleen maar om Real Zaragoza, een team dat bij de tien grootste clubs uit Spanje hoort. Maar precies toen Zaragoza in de jaren tien in de slechtste periode van de clubgeschiedenis terechtkwam, kwam Huesca op en groeide uit tot beste Aragoneze club. Andere clubs uit Zaragoza zijn Ebro, Ejea, Tarazona en Brea en verder kennen we in het zuiden Teruel nog. De grootste Aragonezen in de voetbalwereld zijn Luis Milla, Víctor Fernández en José Luis Violeta.

Catalonië

Een unieke regio die naar onafhankelijkheid streeft

Catalonië, dat in Spanje bekendstaat als *Cataluña* maar in het Catalaans *Catalunya* heet, is een van de meest speciale regio's van Spanje. Eigenlijk is het bijna een apart land binnen Spanje. De Catalaanse cultuur en alle aspecten daarvan verschillen zodanig van Spanje dat de hunkering naar onafhankelijkheid erg logisch is.

Catalonië huist ongeveer 7.700.000 inwoners, waarmee het de tweede regio van Spanje is. Het ligt in het uiterste noordoosten van het land en is qua oppervlakte ook een van de grootste regio's van het land. De regio is verdeeld in vier provincies: Girona in het noorden, Lleida in het westen, Tarragona in het zuiden en Barcelona centraal. De hoofdstad van Catalonië is natuurlijk Barcelona, een van de bekendste steden ter wereld. Andere Catalaanse steden met meer dan 100.000 inwoners zijn L'Hospitalet de Llobregat, Badalona, Terrassa, Sabadell, Lleida, Tarragona, Mataró, Santa Coloma de Gramenet, Reus en Girona.

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

In de 8^e eeuw werden de eerste provincies in het huidige Catalonië gesticht, toen de Frankische koning een extra verdedigingslinie tegen de Moren nodig had. In de 10^e eeuw werd Barcelona de eerste stad die onafhankelijk wilde worden, waarna meer steden en dorpjes volgden. Deze verenigden zich onder de provincie Barcelona, dat in de 12^e eeuw door huwelijk verenigd werd met de Kroon van Aragón. Hierdoor assimileerden de Aragonese en Catalaanse cultuur en zorgde de uitbreiding van het rijk ervoor dat ook in het Land van Valencia, de Balearen, Andorra en Italië Catalaanse invloeden zich introduceerden. In de 18^e eeuw vonden er een aantal belangrijke oorlogen plaats, die door de Catalanen voornamelijk werden verloren. Hierdoor werd Catalonië geen onafhankelijk land maar ging het bij het nieuwe Spanje horen. Toen Francisco Franco na de Burgeroorlog aan de macht kwam, hanteerde hij een streng nationalistisch en centraliserend beleid. Dit betekende ook dat alles wat op regionalisme wees, zoals regionale vlaggen en andere talen dan Spaans, verboden werden. Dit bleek een diepe wond voor heel Catalonië, die juist trots waren op hun eigen cultuur en voornamelijk Catalaans spraken. Na het overlijden van de dictator werd alles langzaamaan weer normaal, waarna de roep naar onafhankelijkheid luider dan ooit was.

Spanje wil de belangrijke economische impuls van *Catalunya* echter niet verliezen. Hierom krijgt de regio allerlei speciale bevoegdheden, maar dit is voor sommige Catalanen nog niet genoeg. In 2017 organiseerde de Catalaanse regering daarom een referendum, met de vraag “Wilt u dat Catalonië een onafhankelijke staat in de vorm van een republiek wordt?”. Maar liefst 92% stemde “ja”, al kwamen heel veel “nee”-stemmers niet opdagen op verzoek van de Spaanse regering, die het referendum bij voorbaat al als ongeldig verklaarden. Desondanks verklaarde het Catalaanse parlement Catalonië in 2017 als onafhankelijk, al werd het land door geen ander land niet erkend. De Spaanse regering dwong het Catalaanse bestuur om af te treden en vervolgde de Catalaanse ministers op beschuldiging van rebellie. Uiteindelijk werden zeven ministers gevangengezet; de rest was gevluht. Hierna ging Spanje met Catalonië in overleg, maar dankzij interne conflicten en de uitbraak van COVID-19 zijn ze nog niet veel verder.

Regio's

In Catalonië worden drie talen gesproken: het Spaans, het Catalaans en het Aranees. Traditioneel gezien is het Catalaans de voertaal in de regio en de meeste Catalaanse families gebruiken deze taal thuis ook nog. Echter groeide Catalonië in economisch opzicht, al helemaal sinds de opleving van de tertiaire sector, waardoor veel Spanjaarden naar Cataluña verhuisden. Zij namen hun eigen taal mee, waardoor het Spaans inmiddels bijna evenveel gesproken wordt als het Catalaans. Kortom; de autochtone Catalanen spreken vooral Catalaans en de allochtone Catalanen spreken met name Spaans.

Het Aranees is dan weer een bijzonder geval. Het is een dialect van het Occitaans en wordt alleen in Val d'Aran, de Vallei Aran, gesproken. Hier spreken ongeveer 7.000 mensen het Aranees, dat ook een officiële status in Catalonië heeft.

De Catalaanse taal is een Romaanse taal en is dus ook grotendeels te verstaan als je Spaans, Frans of Italiaans onder de knie hebt. Als je talen wilt vergelijken, kun je dit aan de hand van de lexicale vergelijking doen, waarbij alle aspecten van de taal vergeleken worden met die van gerelateerde talen. Hieruit blijkt dat niet het Spaans, maar het Italiaans de meest vergelijkbare taal ten opzichte van het Catalaans is. Vooral het Romeinse dialect is erg vergelijkbaar met het Catalaans.

Catalaans wordt niet alleen in Catalonië gesproken. In Spanje wordt het namelijk ook in Valencia op de Balearen, in het noorden van Murcia (El Carche) en in het oosten van Aragón (La Franja) gesproken. Daarnaast is het Catalaans de officiële taal van Andorra, wordt het gesproken in het zuidoosten van Frankrijk (Roussillon) en wordt het gesproken in de Italiaanse stad Alghero. Die laatste is een bijzonder geval, omdat Roussillon, Andorra en de Spaanse regio's vanuit een historisch-geografisch perspectief makkelijk te verklaren zijn. Alghero, dat in het Catalaans *L'Alguer* heet, ligt in het westen van Sardinië en was een populaire vestigingsplaats onder de Catalaanse zeelui uit de 17e eeuw. Ondanks dat 75% van de Algherese bevolking Italiaans in plaats van Catalaans spreekt, spreken ze allemaal wel een woordje *català*. Alghero wordt ook wel *Barceloneta* (Klein Barcelona) genoemd, omdat de architectuur, gastronomie en overige cultuur sterk is beïnvloed door de Catalanen.

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

De Catalaanse keuken is ook een belangrijk onderdeel van de authentieke cultuur. De basis van de Catalaanse keuken is *mar i muntanya*, oftewel “zee en bergen”. Hiermee wordt bedoeld dat veel Catalaanse gerechten bestaan uit zeevruchten in combinatie met groente, fruit, vlees of andere producten uit het land. De bekendste Catalaanse gerechten zijn *pa amb tomàquet* (brood met olie, knoflook en tomaat), *botifarres* (worst), *cava* (wijn), *fuet* (worst) en *crema catalana* (een soort crème brûlée).

Een ander belangrijk onderdeel van de Catalaanse cultuur is *seny*. *Seny* kan het best omschreven worden als een soort verfijnd gezond verstand in combinatie met zelfrealisatie. Binnen de filosofische stroming annex wijsheid draait het om een weloverwogen perceptie van situaties, nuchterheid, bewustzijn, integriteit en juist handelen. De Catalanen zien *seny* als iets unieks van hun cultuur en leren het aan kinderen aan de hand van fabels en verhaaltjes.

De Catalaanse kunst en architectuur behoort tot de bekendste van Spanje. De bekendste Catalaanse kunstenaars zijn Salvador Dalí, een surrealist, en Pablo Picasso, de bedenker van het kubisme, die in Málaga geboren is maar zijn hele leven in Catalonië doorbracht. De bekendste Catalaanse architect is Antoni Gaudí, die onder andere de Casa Milà, de Casa Batlló, het Park Güell en natuurlijk de Sagrada Família ontwierp.

De bekendste vlag van een Spaanse regio is die van Catalonië: de *Senyera*. De *Senyera* bestaat uit vijf horizontale gele strepen en vier horizontale rode en is een van de belangrijkste symbolen voor de regio. De vlag en variaties erop zijn ook te vinden in de vlaggen van Valencia, Aragón, de Balearen, Alghero, Noord-Catalonië (in Frankrijk) en de Provence en het komt terug in de wapens van onder andere Spanje en Andorra. Maar een even bekende, als niet bekendere vlag, is de *Estelada*. Deze heeft hetzelfde ontwerp als de *Senyera* maar dan met een blauwe driehoek, waar ook een witte ster in is afgebeeld, aan de linkerkant van de vlag. Dit is niet de vlag van Catalonië, maar van de Catalaanse onafhankelijkheid. Beide vlaggen zijn in Catalonië en bij Catalaanse voetbalwedstrijden veelvuldig te zien.

Regio's

Catalonië is ook op voetbalgebied een van de grootste regio's van Spanje. De belangrijkste Catalaanse voetbalclub is zonder twijfel Barcelona, een van de grootste clubs ter wereld. De tweede Catalaanse club is Espanyol, dat bijna haar hele geschiedenis in de Primera speelde. Andere Catalaanse clubs die ooit tot de Spaanse elite behoorden zijn Sabadell, Nàstic, Girona, Europa, Lleida en Condal. Naast voetbalclubs heeft Catalonië ook wereldberoemde voetballers voortgebracht. Denk aan Sergio Busquets, Xavi Hernández, Gerard Piqué, Jordi Alba, Josep Guardiola, Ricardo Zamora en Carles Puyol. Tijdens de WK-finale van 2010, het hoogtepunt van het Spaanse nationale voetbalelftal, stonden er dan ook vijf Catalanen in de basis.

Balearen

Een Catalaans land als toeristisch paradijs

De Balearen zijn voor velen een idyllisch oord, vanwege de uitgestrekte stranden, eilandklimaat en rustige sfeer. Gemiddeld komen er jaarlijks zo'n 15.000.000 toeristen naar de archipel en wonen er daarnaast ook veel gepensioneerde Duitsers en Britten.

De *Illes Balears*, in het Spaans de *Islas Baleares*, liggen in de Middellandse Zee, ten oosten van Catalonië en Valencia. De hoofdstad van de regio is Palma, op Mallorca, en in totaal wonen er meer dan 1.000.000 mensen. De archipel bestaat uit vier bewoonde eilanden: Menorca, Mallorca, Ibiza en Formentera. Deze eilanden zijn onder te verdelen in twee groepen: de *Illes Gimnèsies* (Menorca en Mallorca) en de *Illes Pitiüses* (Ibiza en Formentera). Naast de bewoonde eilanden zijn er ook een aantal onbewoonde eilanden, zoals Cabrera, Dragonera en S'Espalmador.

Menorca is het noordelijkste eiland en haar hoofdstad is Mahón, dat officieel Maó heet. Andere grote steden op Menorca zijn Ciutadella, Es Castell en Alaior. Op Menorca wonen zo'n 30.000 mensen en het eiland is vooral populair

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

onder de toeristen die van relatief meer rust houden. Naar verluidt is mayonaise afkomstig uit Maó, vandaar de naam, waarna de saus in Frankrijk werd geïntroduceerd en daarom ook een Franse naam heeft.

Mallorca is het grootste en belangrijkste Balearische eiland en telt 80% van de Balearische bevolking. Haar hoofdstad is Palma en verder staat Mallorca vooral bekend als toeristische bestemming. Andere bekende steden op Mallorca zijn Calvià, Inca, Sa Pobla, Manacor, Alcúdia, Felanitx en Sóller. Mallorca wordt sterk beïnvloed door Duitsers, waarvan er jaarlijks ruim 4.000.000 te vinden zijn op het eiland. Zo zijn er Duitse politieke partijen actief op Mallorca en wordt het eiland soms zelfs de zeventiende deelstaat van Duitsland genoemd. De bekendste *mallorquins* zijn Marco Asensio, Miguel Ángel Moyà en natuurlijk Rafael Nadal en zijn oom Miguel Ángel Nadal.

Ibiza is een wereldberoemde naam, wellicht nog bekender dan Mallorca. Het eiland is namelijk gerenommeerd om haar nachtleven, clubs en DJ-optredens. Vooral onder de jongeren die van feesten tot het licht is houden is het eiland erg populair. Ibiza heet overigens officieel Eivissa en haar hoofdstad is Vila d'Eivissa, ofwel Ibiza-stad. Verder zijn er maar vier gemeentes op het eiland: Santa Eulària, Sant Joan, Sant Antoni en Sant Josep.

Formentera is het kleinste bewoonde eiland van de regio; er wonen maar 12.000 mensen. Formentera is praktisch gezien een verlengstuk van Ibiza en werkt nauw samen met het andere *Illa Pitiüsa*. De hoofdstad van Formentera is Sant Francesc en het eiland is vooral populair onder de hippies en nudisten.

Zowel de gesproken taal als de cultuur van de Balearen zijn hier aanwezig omdat de archipel in de 13^e eeuw in handen van de Kroon van Aragón viel. In dit rijk was Catalaans de voertaal en dit werd dus overgenomen door de inwoners van de Balearen. Daarnaast werd de overige cultuur van de Aragonezen overgenomen en hierom lijken de Balearen zoveel op de andere Catalaanse Landen.

Twee talen kennen een officiële status op de Balearen: Spaans en Catalaans. Praktisch gezien is het Spaans de meest gesproken taal in Palma en Ibiza-stad en spreken ze daarbuiten vooral Catalaans. De regio kent haar eigen dialect:

Regio's

het *català balear*. Dit valt ook weer onder te verdelen in verschillende subdialecten, die vooral per eiland verschillen. De belangrijkste kenmerken van het Balearische Catalaans zijn de lidwoorden *es* en *sa*, het niet uitspreken van de *ll* en het niet uitspreken van de *r* aan het einde van een woord. Daarnaast kent het *balear* haar eigen vocabulaire.

De bekendste gerechten van de Balearen zijn *pa amb oli* (brood met tomaat, knoflook, zout en olie), de *sobrassada* (worst), de *botifarrò* (worst), *ensaimada* (vleespastei), *arròs brut* (hartige paella) en de *coca* (pastei van verschillende soorten).

De voetbalcultuur en -geschiedenis verschilt sterk per eiland. Op Menorca was Sporting Mahonés de grootste club op het eiland, maar na diens ontbinding in 2013 zijn dit Menorca en Mahón. Op Mallorca zijn veruit de grootste en meeste voetbalclubs te vinden, waaronder Mallorca, Atlético Baleares, Constància en Poblense. Ibiza kent een wilde voetbalgeschiedenis, waar veel clubs werden opgeheven en herboren. Tegenwoordig is UD Ibiza de grootste club op het eiland. Op Formentera is eigenlijk altijd maar een club van betekenis geweest: SD Formentera. De bekendste Balearische voetballers zijn Miguel Ángel Moyà, Marco Asensio, Pedro Bigas, Xisco Campos, Iván Ramis, Sergi Darder, Francesc Fullana, Sergi Enrich, Sergi Guardiola, Marvin Park en Abdón Prats.

Valencia

Paella, sinaasappels en een eigen identiteit

Comunitat Valenciana, of *Comunidad Valenciana*, is een regio in het oosten van Spanje. De officiële benamingen van de regio zijn deze voorgaande, maar de trotse Valencianen zelf spreken ook wel van *País Valencià*, het Land van Valencia. Buiten de regio wordt Valencia ook wel *Levante* genoemd, maar eigenlijk bestrijkt de *Levante* de hele oostelijke kustlijn van Spanje en het bijbehorende achterland.

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

De simpele naam voor de regio is Valencia, maar dit kan verwarring veroorzaken vanwege de gelijknamige stad en provincie.

De hoofdstad van het Land van Valencia is dus Valencia, dat officieel *València* heet en de derde stad en het derde stedelijke netwerk van Spanje is. In de regio Valencia wonen meer dan vijf miljoen mensen en de regio is onderverdeeld in drie provincies: Castellón, Valencia en Alicante. De grootste steden van de regio zijn Valencia, Elche, Alicante en Castellón de la Plana.

Valencia is tweetalig: er wordt zowel Spaans als Valenciaans gesproken. Valenciaans wordt door de Valencianen zelf als een taal gezien, maar is technisch gezien een dialect van het Catalaans. Omdat niet genoeg vocabulaire en grammatica verschilt van het standaard Catalaans wordt het *valencià* niet gezien als aparte taal. Het Valenciaans heeft zes subdialecten: het *tortosí* in het uiterste noorden van Castellón, het *castellonenc* in Castellón, het *apitxat* in de provincie Valencia, het *meridional* in het noorden van Alicante, het *alacantí* in de rest van Alicante en het *murcià* in Murcia, al is dat laatste subdialect uitgestorven. In de regio begrijpt ongeveer zeventig procent van de Valencianen hun eigen 'taal', maar het Spaans is over het algemeen de voertaal.

Valencia is wereldberoemd om een gerecht: paella, dat ontstaan is ten zuiden van de hoofdstad. De meeste buitenlanders zien paella als een typisch Spaans gerecht, maar de Spanjaarden zelf stemmen nagenoeg unaniem in dat dit gerecht tot het Land van Valencia behoort, iets waar de Valencianen trots op zijn. De hoofdingrediënten van paella zijn kip, konijn, verschillende soorten bonen, paprika, tomaat, rozemarijn, saffraan, olijfolie en natuurlijk veel rijst.

Het bekendste exportproduct van Valencia zijn de sinaasappels. Iedereen weet dat de lekkerste sinaasappels uit Valencia komen en niet voor niets zien de Valencianen de citrusvrucht als symbool voor de regio. Vooral rondom dorpjes en stadjes in het binnenland strekken sinaasappelbomen zich ver uit, waardoor diens geur in de omgeving blijft hangen. Overal in Valencia zijn dan ook sinaasappels te koop en wordt verse sinaasappelsap bereid.

Regio's

Een ander symbool voor de regio Valencia is de vleermuis. Dit stamt uit een legende, die vertelt dat Jaime I in de 13^e eeuw met zijn troepen voor de stad Valencia kampeerde. Opeens viel er een vleermuis op zijn tent, waardoor wapens en uitrustingen op de grond kletterden. Jaime I zag dit als een teken en riep zijn soldaten naar buiten. Precies op dat moment kon hij een verrassingsaanval van de Moren in de kiem smoren en veroverde hij even later Valencia. Sindsdien prijkt de *rat penat* op veel Valenciaanse stadswapens.

Valencia staat ook bekend om de *Falles*, een festival ter ere van Sant Josep dat gehouden wordt van 15 tot 19 mei. Tijdens het feest worden zelfgemaakte beelden en monumenten in de fik gestoken en vinden veel parades en straatfeesten plaats. Ook vinden er processies, optredens en vertellingen plaats. Tijdens het feest zijn alle Valencianen op straat te vinden en de *Falles* staan sinds 2016 op de UNESCO Werelderfgoedlijst.

De grootste club in het Land van Valencia is Valencia en andere grote Valenciaanse clubs zijn Villarreal, Elche, Hércules, Levante, Castellón en in mindere mate Alcoyano. De grootste voetballers uit het Land van Valencia zijn Saúl Ñíguez, José Luis Gayà, Pau Torres, Andrés Palop, David Albelda, Ferràn Torres, Carlos Soler en Raúl Albiol.

Murcia

Een agriculturele regio in het zuidoosten van Spanje

Región de Murcia, zoals de regio officieel bekendstaat, ligt aan de Middellandse Zee en telt meer dan 1.500.000 inwoners, waarmee de regio groter is dan onder andere Asturië en Aragón. De hoofdstad heet ook Murcia en behelst ongeveer een derde van de bevolking. Andere grote Murciaanse steden zijn Cartagena, Lorca en Molina de Segura.

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

Oorspronkelijk bestaat de regio Murcia uit twee provincies: Murcia en Albacete. Echter is Albacete bij de herindeling van Spanje in 1983 bij Castilië-La Mancha ingedeeld en werd Murcia een uniprovinciale regio.

In Murcia wordt geen andere taal gesproken naast het Spaans, behalve in El Carche, een klein gebied in het noorden van de regio, waar Catalaans de voertaal is. Wel spreken ze in Murcia met hun eigen dialect, hetgeen waarmee de Murcianen zich het meest mee identificeren. Het *murciano* heeft wat weg van het Andalusisch, maar is ook gepolijst door Catalaanse, Aragonese en Arabische invloeden.

Murcia ligt tussen Valencia en Andalusië in en is dus een populair toeristisch oord. De Murciaanse kust wordt ook wel de Costa Cálida genoemd en ontvangt jaarlijks miljoenen toeristen. Een populaire bestemming in Murcia is Mar Menor, een zoutwaterlagune. Het is het grootste meer van Spanje en de grootste zoutwaterlagune van Europa. Mar Menor ligt in het noorden van Murcia en wordt van de Middellandse Zee gescheiden door een zandbank van tweeëntwintig kilometer lang, genaamd La Manga. *Mar Menor* betekent overigens “kleiner meer”, ter vergelijking met de Middellandse Zee, die in Murcia ook wel de *Mar Mayor* wordt genoemd.

Meer dan een derde van de Murciaanse economie is gebaseerd op de akkerbouw. Bloemen, bomen, groente, fruit en wijn zijn de populairste exportproducten van Murcia. Daarnaast hebben veel mensen uit Noord-Europa een tweede huis in de regio.

De grootste Murciaanse club is Real Murcia, ook de enige Murciaanse club die de Primera behaalde. Andere noemenswaardige clubs uit de regio zijn Cartagena, Lorca, Lorca Deportiva, Ciudad en UCAM. De grootste voetballers uit Murcia zijn Pedro León, Portu en Andrés Fernández.

Andalusië

Flamenco, armoede en kleurrijke festivals

Andalusië is een van de bekendste en grootste regio's van Spanje. De regio is verdeeld in acht provincies: Almería, Cádiz, Córdoba, Granada, Huelva, Jaén, Málaga en Sevilla. De hoofdstad van Andalusië is Sevilla, maar er zijn nog veel meer grote Andalusische steden. Denk aan Málaga, Córdoba, Granada, Jerez de la Frontera, Algeciras, Cádiz, Jaén, Almería, Marbella en Huelva. Qua oppervlakte is Andalusië de tweede regio van Spanje en qua inwoners de grootste. Er wonen namelijk meer dan 8.000.000 mensen in *Andalucía*.

Andalusië is een geweldig historische regio. Andalusië is altijd al een drukbevolkte regio geweest, vanwege de handige ligging tussen Afrika en de rest van Europa. Na de Romeinen en Feniciërs volgden de Vandalen, Visigoten en de Byzantijnen, waarna verschillende Moorse rijken werden gesticht in Andalusië. De gezamenlijke naam voor alle Islamitische koninkrijken in Andalusië is *Al-Andalus*, waar ook de naam van de moderne regio vandaan komt. In de 13^e eeuw waren de Moorse rijken verzwakt en maakte de *Reconquista* een einde aan de Islamitische overheersing op het Iberisch Schiereiland. Hierna werden kleine koninkrijken gesticht, waarna de Hapsburgers de baas van Andalusië werden. Toen brak de moderne geschiedenis aan, met onder andere Francisco Franco en de herindeling van Spanje die in 1983 volgde. In verschillende tijdperken in de geschiedenis behoorde Andalusië tot de rijkste, drukbevolkste en verst ontwikkelde regio's van Zuid-Europa.

De economie van Andalusië is vooral gebaseerd op toerisme, landbouw en visserij. Andalusië is echter een relatief arme regio. De regio is erg hard geraakt door de grote crisis van 2009, waardoor de regionale werkloosheidsgraad boven de 35% kwam. Nog steeds is een kwart van de Andalusiërs werkloosheid. Door het gebrek aan kansen vertrekken al decennialang de hoogopgeleiden naar andere delen van Spanje of het buitenland, waardoor de kansen voor Andalusië om er op

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

economisch gebied weer bovenop te komen slinken. Deze trek van Andalusiërs naar andere delen van Spanje wordt de *diaspora* genoemd.

In Andalusië wordt het Andalusische dialect gesproken, wat in de rest van Spanje met armoede wordt geassocieerd. Het *andaluz*, ook wel geschreven als *andalûh*, wordt gekenmerkt door het niet-uitspreken van sommige medeklinkers, waardoor het soms voor andere Spanjaarden onverstaaenbaar wordt. Omdat de meeste Spaanse ontdekkingsreizigers en matrozen Andalusisch waren, werd het Andalusisch naar Zuid-Amerika gebracht. Hierom lijkt het Zuid-Amerikaanse Spaans nog steeds veel op het Andalusisch.

Historisch gezien is Andalusië onder te verdelen in twee regio's: *Andalucía Occidental* en *Andalucía Oriental*, ofwel West-Andalusië en Oost-Andalusië. West-Andalusië wordt gevormd door de huidige provincies Huelva, Sevilla, Córdoba en Cádiz; Oost-Andalusië door Málaga, Granada, Jaén en Almería. Tegenwoordig zijn de regio's dus bij elkaar gevoegd tot een groot Andalusië, maar er klinken steeds meer regionalistische geluiden om de regio weer in tweeën te splitsen. Realistisch gezien zal dit binnenkort echter haar doorgang niet vinden.

Andalusië is een regio die door veel dingen gesymboliseerd kan worden. Denk aan flamenco, olijfolie, stierenvechten, de Feria van Sevilla, de architectuur in de grote steden, de enorm hoge temperatuur, de *diaspora* en het Andalusische dialect.

De bekendste Andalusiërs zijn Miguel Primo de Rivera, Mabel, Camarón de la Isla, Niña Pastori, Pablo Picasso en Seneca. Op voetbalgebied zijn de grootste Andalusiërs zijn Fernando Hierro, Sergio Ramos, Isco, Jesús Navas, Joaquín, José Antonio Reyes, Miguel Reina, Diego Tristán, Luis Alberto, José Callejón, Fabián Ruiz, Kiko en Antonio Puerta. Het clubvoetbal in Andalusië behoort tot de grootste van Spanje. Sevilla en Betis zijn gigantische clubs en behoren tot de absolute elite van Spanje. Daarnaast heb je nog Málaga, Granada, Córdoba en Cádiz als andere grote Andalusische clubs. Andere clubs uit de regio die ooit in de Primera speelden zijn Almería, Real Jaén, Xerez en Recreativo, de oudste club van Spanje.

Canarische Eilanden

Een archipel ten hoogte van Marokko

De Canarische Eilanden behoren toch wel tot de Spaanse plaatsen die het meest tot de verbeelding spreken. Witte en zwarte stranden, palmbomen, hoge temperaturen en enorm veel toeristische resorts. Maar de Canarische Eilanden zijn meer dan dat.

Er zijn sinds 2018 acht Canarische Eilanden. De vier westelijke eilanden, die samen de provincie Santa Cruz de Tenerife vormen, zijn El Hierro, La Gomera, La Palma en natuurlijk Tenerife. De vier oostelijke eilanden zijn Fuerteventura, Lanzarote, La Graciosa en Gran Canaria, die bij de provincie Las Palmas horen. De Canarische eilanden hebben allemaal een eigen hoofdstad, maar de regio kent er twee: Las Palmas de Gran Canaria en Santa Cruz de Tenerife. Letterlijk en figuurlijk liggen Tenerife en Gran Canaria centraal in de archipel. Zo woont op deze twee eilanden 83% van de gehele Canarische bevolking en gaan ook veruit de meeste toeristen hierheen.

El Hierro is het een na kleinste en meest westelijke Canarische eiland haar hoofdstad is Valverde. Het eiland ook wel bekend als *Isla del Meridiano*. El Hierro werd vroeger namelijk verondersteld als het meest westelijke stukje land op de wereld en werd daarom als nulmeridiaan gebruikt. Hierdoor hadden de rest van de plaatsen namelijk alleen maar positieve lengtegraden.

La Palma is het meest noordwestelijke Canarische eiland en haar hoofdstad is Santa Cruz de la Palma, al is Los Llanos de Aridane groter. Het belangrijkste exportproduct van La Palma is de banaan en verder staat het eiland bekend om haar *minas galerías*, ondergrondse tunnels die schoon water door het hele eiland transporteren.

La Gomera behoort tot de kleinere Canarische Eilanden en haar hoofdstad is San Sebastián de La Gomera. La Gomera staat vooral bekend om *Silbo*, de beroemde fluittaal waarover later meer.

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

Tenerife is het grootste Canarische Eiland, zowel qua oppervlakte als qua inwoners, en haar hoofdstad is het grote Santa Cruz de Tenerife. Tenerife is het populairste Canarische Eiland onder toeristen, maar staat ook bekend om haar carnaval. Sterker nog, het Carnaval de Santa Cruz de Tenerife is het een na grootste carnaval ter wereld, na die van Rio de Janeiro. Hierom zijn Santa Cruz en Rio ook zustersteden. Verder heeft Tenerife ook de meeste grote steden van de Canarische Eilanden; vijf van de tien grootste Canarische steden liggen op Tenerife.

Gran Canaria is het andere grote Canarische Eiland en telt iets minder inwoners dan Tenerife, al is haar hoofdstad Las Palmas de Gran Canaria de grootste Canarische stad. Gran Canaria is ook een populaire toeristische bestemming en is een cruciaal punt binnen de Canarische infrastructuur.

Fuerteventura is qua oppervlakte het een na grootste Canarische Eiland en haar hoofdstad is Puerto del Rosario. Fuerteventura is gerenommeerd om haar lange witte stranden en staat verder bekend om haar geërodeerde uitgestrekte landschappen.

Lanzarote is het grootste Canarische Eiland na Tenerife en Gran Canaria en haar hoofdstad is Arrecife. Lanzarote staat bekend om haar okerkleurige stranden en vanaf het eiland is het Afrikaanse vasteland te zien.

La Graciosa is het kleinste Canarische Eiland – het telt maar 700 inwoners – en heeft geen hoofdstad. La Graciosa hoort administratief gezien namelijk bij Teguiise, de meest noordelijke stad van Lanzarote, dat op maar twee kilometer van het eiland ligt. Sinds 2018 is de status van La Graciosa veranderd van een eilandje naar een van de Canarische Eilanden.

De Canarische Eilanden zijn onderdeel van Macaronesië, een regio bestaande uit vier vulkanische archipels, naast de Azoren, Madeira en Kaapverdië. De Canarische Eilanden zijn ontstaan door een hotspot in de Afrikaanse plaat, die richting het noordoosten beweegt. Dit betekent dat Fuerteventura en Lanzarote de oudste Canarische Eilanden zijn. Het hoogste punt van de regio is de Pico del Teide op Tenerife, die 3715 meter boven het vasteland uitkomt. Vanaf de oceaانبodem gemeten in de Teide zelfs 7500 meter hoog, waarmee het de twee na hoogste

Regio's

vulkaan van de wereld is. De Teide is niet actief, in tegenstelling tot een vulkaan bij El Hierro. Hier vond van 2011 tot 2012 een kleinschalige vulkaanuitbarsting plaats, waardoor 600 inwoners moesten worden geëvacueerd. Nog steeds bestaat er een kans dat er een tweede eruptie plaats zal vinden, al is dit geen noodzakelijk gevolg.

De oorspronkelijke inwoners van de Canarische Eilanden zijn de Guanches, die hier waarschijnlijk in de 1^e eeuw van Christus via het Afrikaanse vasteland terechtkwamen. De Guanches hadden ook hun eigen taal, het Guanche, dat aan het Berbers gerelateerd is. De Guanches handelden veel met volken die voorbijkwamen, zoals de Romeinen, de Feniciërs en de Carthagers. In de 15^e eeuw veroverden de Spanjaarden de Canarische Eilanden, waarna bijna alle Guanches vermoord werden. De overige Guanches assimileerden in de Spaanse cultuur en er zijn slechts enkele culturele erfenissen van de Guanches die tot op de dag van vandaag bewaard zijn. Voorbeelden hiervan zijn plaatsnamen, zoals Tacoronte, Güímar, Telde en Gáldar, maar ook voornamen, zoals Agoney, Ayoze, Dailos, Yeray en Rayco.

Een ander voorbeeld van de culturele erfenissen van de Guanches, is *Silbo*, de fluittaal die nog gesproken wordt op La Gomera. Het *Silbo* vervangt klinkers en medeklinkers door fluittonen, die van elkaar verschillen door toonhoogte en duur, en vervangt daarmee Canarisch Spaanse woorden door combinaties van fluitsignalen. Uit onderzoek is geconstateerd dat iedereen op La Gomera het *Silbo* verstaat, maar dat vooral oudere mensen het nog kunnen spreken. Het gebrek aan spreekvaardigheid bij de jongere generaties is ontstaan omdat hun ouders hen de taal niet wilden aanleren, omdat het werd geassocieerd met de arme landarbeiders, die het fluiten gebruikten om boodschappen tot ver over te brengen. Inmiddels wordt geprobeerd de taal weer tot leven te wekken dankzij initiatieven van zowel de *silbadores* als UNESCO, die de taal een beschermde status heeft gegeven.

Naast het toerisme staan de Canarische Eilanden bekend om hun natuur, waar veel endemische diersoorten (diersoorten die alleen op een plek leven) voorkomen. Typische Canarische diersoorten zijn de kanarie, de blauwe vink, de aasgier, de gekko, de reuzenhagedis en de spitsmuis. Ook honden zijn typerend

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

voor de Canarische Eilanden en hier komt ook de naam van de eilanden vandaan. Door de Romeinen werden de eilanden namelijk de *Canariae Insulae* ("Eilanden van de Honden") genoemd, omdat er hier veel grote honden voorkwamen.

Verder is de Canarische keuken ook bekend, die wordt gekenmerkt door simpelheid, variëteit en versheid. De bekendste Canarische gerechten zijn de *papas arrugadas*, de *mojos*, de *albondigas* en *salsa* en de *gofio*.

Het Canarisch is een bijzonder dialect, omdat de Canarische Eilanden zo afgelegen van het vasteland liggen. Net zoals in Zuid-Amerika is op de Canarische Eilanden de Spaanse taal geïntroduceerd door de Andalusische ontdekkingsreizigers, waardoor het Canarisch veel weg heeft van het Andalusisch. Daarnaast zijn er naast Guanche woorden ook woorden uit het Arabische, Engelse en Frans vermengd met het Spaans, vanwege de historische strategische ligging van de archipel.

De twee Canarische voetbalreuzen zijn Las Palmas en Tenerife, die elk hun eigen provincie vertegenwoordigen. Verder vinden we op Gran Canaria nog twee clubs die ooit in de Segunda hebben gespeeld, Vecindario en Universitario, en daarnaast heb je daar nog Tamaraceite, San Fernando en Panadería Pulido. Op Tenerife vinden we Marino en Buzanada; op La Palma Mensajero, Tenisca en Atlético Paso; op Lanzarote is er Lanzarote; en op Fuerteventura Gran Tarajal en La Cuadra, al was vroeger Pájara Playas de Jandía de grootste club van het eiland. De bekendste Canarische voetballers zijn David Silva, Juan Carlos Valerón, Pedro, Pedri, Jesús en Vitolo.

Extremadura

Natuur, armoede en hoge temperaturen

Extremadura ligt in het westelijke binnenland van Spanje en bestaat uit de twee grootste provincies van het land: Badajoz en Cáceres. De hoofdstad van Extremadura is Mérida, hoewel Badajoz en Cáceres grotere steden zijn.

Regio's

Extremadura grenst aan Portugal en kent hete en droge zomers, die kenmerkend zijn voor het Estremeense landschap. Desondanks staat de regio ook bekend om haar flora en fauna, steppes en reliëf.

Extremadura kent het laagste BBP per capita van alle Spaanse regio's – Ceuta en Melilla daargelaten – en meer dan een kwart van de Estremeense bevolking is werkloos, een van de hoogste percentages van de hele Europese Unie. Extremadura is echter een voorloper op het gebied van energieopwekking, decarbonisatie en lithiummijnbouw.

Er zijn twee theorieën over de oorsprong van de naam van de regio. De eerste is het is afgeleid van het Latijnse *Extremo Dorii*, wat “aan de andere kant van de Duero” betekent. Dit was een verwijzing naar het feit dat de Duero als grens tussen de regio en het Romeinse deel van het Iberisch Schiereiland fungeerde. De andere theorie stelt dat Extremadura is afgeleid van *Extremo*, wat verwijst naar het feit dat de regio in de middeleeuwen de grens van het koninkrijk Castilië was.

Het Spaans is voor 97% van de Estremeense bevolking de moedertaal en tevens de enige officieel erkende taal in de regio. Ook zijn er enkele duizenden die Portugees en Fala, een taal die sterk verwant is aan het Galicisch, spreken. Echter heeft Extremadura ook haar eigen taal, het *Estremeño*. Het Estremeens is verwant aan het Astur-Leonees en wordt door zo'n 200.000 mensen gesproken. Ook wordt er in het zuidwesten van de provincie Salamanca Estremeens gesproken. Het Estremeens mag overigens niet verward worden met het *Castúo*; *Castúo* is de verzamelnaam van alle dialecten van het Spaans die in Extremadura worden gesproken en is geen eigen taal. De grens tussen het Estremeens en het *Castúo* is echter moeilijk te trekken.

In Extremadura zijn drie grote clubs te vinden: Extremadura, Mérida en Badajoz. Mérida en Extremadura speelden ooit zelfs in de Primera División en Badajoz bijna. Naast deze drie referenties heb je nog Cacereño als vertegenwoordiger van de provincie Cáceres, Montijo, Coria en de aartsrivalen Don Benito en Villanovense. De bekendste voetballers uit Extremadura zijn Adelardo,

Ernesto Valverde en Fernando Morientes en meer recentelijk Óliver Torres, Javi Galán en Pedro Porro.

Castilië en León

Een historische regio en de grootste van Spanje

Castilië en León heet in het Spaans *Castilla y León* en is met ruim 94.000 vierkante kilometer de grootste regio van Spanje. Desondanks is de regio dunbevolkt; er wonen minder dan dertig inwoners per vierkante kilometer. Castilië en León heeft geen officiële hoofdstad, maar alle machten zijn gelegen in Valladolid, dat ook de grootste en belangrijkste stad van de regio is. Hierom wordt Valladolid gezien als de zogeheten de facto hoofdstad van Castilië en León. Andere belangrijke steden in de regio zijn León, Salamanca, Burgos en in mindere mate Palencia, Zamora, Ponferrada, Ávila, Segovia en Soria.

Castilla y León bestaat uit negen provincies: Ávila, Burgos, León, Palencia, Salamanca, Segovia, Soria, Valladolid en Zamora. De regio grenst niet aan zee, maar wel aan een Spaans recordaantal regio's: Galicië, Asturië, Cantabrië, Baskenland, La Rioja, Aragón, Castilië-La Mancha, Madrid en Extremadura.

Castilië en León is in 1983 gevormd, na de herindeling van Spanje. Het is de opvolger van het de Kroon van Castilië, een middeleeuwse unie van het Koninkrijk van León en het Koninkrijk van Castilië. Beide koninkrijken behoorden in de middeleeuwen tot de belangrijkste koninkrijken van het Iberisch Schiereiland.

In Castilië en León wordt gewoon Spaans gesproken, maar omdat het zo'n grote en diverse regio is heersen er wel verschillende dialecten. Traditioneel gezien werd er ook Leonees gesproken in het Koninkrijk van León, maar tegenwoordig is die taal bijna uitgestorven. Verder wordt er een heel klein beetje Estremeens gesproken in het zuiden van Salamanca en tegen de grens met Galicië aan wordt er door enkele mensen Galicisch gesproken.

Regio's

Op geografisch gebied is Castilla y León een diverse regio. Het grootste deel van de regio ligt op de Spaanse meseta en daarnaast stroomt de Duero door Castilië en León. Er zijn skigebieden te vinden, maar ook steppes, reservaten en soms vlakke gebieden dicht bij reliëf.

Qua inwoners is Castilië en León de zesde regio van Spanje, wat natuurlijk ook veel goede voetballers oplevert. Denk hierbij aan Álvaro Arbeloa, Vicente del Bosque, Juan Mata, César Rodríguez en Sergio Asenjo. De grootste club uit Castilla y León is zonder twijfel Valladolid. Andere clubs die ooit op het hoogste niveau hebben gespeeld zijn Salamanca, Burgos, Real Burgos, Numancia en Cultural Leonesa.

Castilië-La Mancha

Don Quijote, kaas en een dunne bevolking

Castilië-La Mancha, in het Spaans *Castilla-La Mancha*, is een grote regio in het zuidoostelijke Spaanse binnenland. De regio bestaat uit vijf provincies: Albacete, Ciudad Real, Cuenca, Guadalajara en Toledo. Er wonen 2.000.000 Spanjaarden in Castilië-La Mancha, maar omdat de regio ook zo'n groot oppervlak heeft is de bevolkingsdichtheid relatief laag. De zogenaamde de facto hoofdstad is Toledo, alhoewel Albacete meer dan twee keer zo veel inwoners heeft. Andere grote steden in Castilië-La Mancha zijn Guadalajara, Talavera de la Reina, Ciudad Real, Cuenca en Puertollano.

Castilië-La Mancha is een ander soort regio dan de meeste regio's in Spanje. Het was vroeger namelijk nooit een eenheid. Zoals al aan de naam te zien is, is een deel van Castilië samengevoegd met de historische regio La Mancha, dat delen van Toledo, Cuenca, Ciudad Real en Albacete besloeg. In de herindeling van Spanje in 1983 is besloten om Castilië-La Mancha op deze manier in te delen, omdat de cultureel-historische en geografische aspecten tussen de vijf provincies het meest overeenkwamen.

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

Het bekendste exportproduct van Castilië-La Mancha is natuurlijk de Manchego, kaas afkomstig uit La Mancha. De *Queso Manchego* wordt gemaakt van melk van het schapenras Manchega en proeft licht pittig en zout. De kaas is wereldberoemd en komt in Spanje vooral terug in tapas.

Een andere bekende naam die onlosmakelijk met La Mancha verbonden is, is Don Quijote. *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* is een 17^e-eeuws boek van Miguel de Cervantes. Het boek gaat over Don Quijote, een edelman uit La Mancha, die veel ridderromans leest en hierdoor uiteindelijk zijn verstand verliest. Hij besluit om een dolende ridder te worden om de ridderlijkheid te doen herleven en zijn natie te dienen. Samen met een knaap reist hij door Spanje en beleeft allerlei avonturen. De roman wordt gezien als de eerste moderne roman en als een van de beste boeken die ooit geschreven zijn. Don Quijote is ook een van de meest vertaalde boeken aller tijden en wordt gezien als een grondlegger van de Westerse literatuur.

Nergens in Castilië-La Mancha wordt een bijzondere taal gesproken, louter het castellano. Echter spreken ze in La Mancha met een accent, het *manchego*. Het *manchego* heeft niet veel kenmerkende aspecten en wordt door sommigen gezien als een van de meest pure vormen van het Spaans.

Ondanks dat Castilië-La Mancha een grote regio is, is het voetbal hier niet bepaald groot. De grootste club uit de regio is Albacete, dat jaren in de Primera speelde. Andere grote clubs zijn Calvo Sotelo, Toledo en Guadalajara. Echter heeft Castilië-La Mancha wel een van Spanjes grootste voetballers ooit voortgebracht: Andrés Iniesta. Andere grote voetballers uit de regio zijn David de Gea, Santi Cañizares, Abel Resino en Fernando Morientes.

Madrid

Het bestuurlijke, economische en politieke centrum van Spanje

De regio Madrid draait natuurlijk om de hoofdstad Madrid: op alle gebieden het centrum van Spanje. De Comunidad de Madrid ligt centraal in Spanje, op de Spaanse hoogvlakte, ook wel bekend als de *meseta central*. De regio telt bijna 7.000.000 inwoners en is daarmee de derde regio van het land. De meeste denken bij de regio Madrid alleen aan de hoofdstad, maar er zijn nog meer grote steden, zoals Móstoles, Majadahonda, Las Rozas de Madrid, Getafe, Alcobendas, Leganés, Alcalá de Henares, Fuenlabrada, Alcorcón, Parla, Torrejón de Ardoz, San Sebastián de los Reyes en Pozuelo de Alarcón.

De vlag van de regio is rood, dat de historische regio Castilië vertegenwoordigt, en bevat verder zeven witte vijfpuntige sterren. Het zijn er zeven, als verwijzing naar de zeven sterren van het sterrenbeeld de Grote Beer, die in Madrid goed te zien is. De sterren zijn vijfpuntig, omdat er vijf provincies aan Madrid grenzen: Ávila, Segovia, Guadalajara, Toledo en Cuenca.

Het landschap van Madrid is erg variërend. Zo zijn er hoog- en laagvlaktes, bergen en valleien, meren en steppes en bossen en grasvlaktes. Typische Madrileense gerechten zijn *sopa de ajo*, *cocido madrileño*, *potaje de garbanzos*, *callos a la madrileña* en de kaas uit Campo Real.

Madrid heeft het hoogste BBP per capita in Spanje en de sterkste punten van de Madrileense economie zijn de lage werkloosheid, de hoge investeringen in onderzoek en de hoge ontwikkeling.

Madrid was natuurlijk het centrum van *generalísimo* Francisco Franco. De Galicische generaal pakte na de Spaanse Burgeroorlog in 1939 de macht en hanteerde een antisocialistisch, antiliberaal en rechts beleid, waarbij veel tegenstanders werden vervolgd en gedood. De dictator stierf in 1975 en liet een verscheurd land achter, waarvan de wonden vandaag de dag nog te zien zijn.

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

Omdat Franco vanuit de hoofdstad opereerde, zien de Catalanen en in mindere mate de andere regionale identiteiten Madrid als vijand van het regionalisme.

Het voetbal in Madrid is groter dan waar dan ook in Spanje. In Madrid vinden we de grootste club ter wereld, Real Madrid, en de mooiste club ter wereld, Atlético. Naast deze reuzen heb je nog Getafe, Rayo en Leganés als clubs die internationaal bekend zijn. De bekendste Madrileense voetballers zijn Fernando Torres, Luis Aragonés, Raúl González, Koke, Emilio Butragueño, Iker Casillas, Dani Parejo en Guti.

ALGEMEEN

Gebruiken, verschijnselen en andere zaken die onlosmakelijk met het Spaanse voetbal verbonden zijn

Als je in een ander land gaat wonen, is met name het eerste jaar flink wennen. Je wordt namelijk overrompeld door lokale gebruiken, nationale feestdagen en andere nieuwe verschijnselen. Soms kan het fijner zijn om van te voren te weten wat je te wachten staat, in plaats van in het diepe te duiken.

Hetzelfde geldt voor de wereld van het Spaanse voetbal. Er zijn talloze tradities, fenomenen en andere verschijnselen die onlosmakelijk in het Spaanse voetbal geïntegreerd zijn. Hierom gaan we, voordat we kennis leren maken met de clubs, de belangrijkste zaken bij langs die goed zijn om te weten voordat we in het diepe duiken.

Accionariado popular

Het besturen van een club waarbij de macht bij de leden ligt

Accionariado popular betekent letterlijk “populaire aandeelhouders” en is een manier om een organisatie, in dit geval een voetbalclub, te besturen waarbij de macht in handen van de clubleden ligt. Het idee werd in 2005 bedacht door fans van Manchester United, die klaar waren met de Amerikaanse eigenaren die, volgens hen, de club naar de Filistijnen hielpen. Hierom richtten zij een club op waarbij de leden de baas zijn. Een club onder *accionariado popular* wordt ook wel een ‘populaire club’ genoemd.

Er zijn een aantal belangrijke principes bij *accionariado popular*. Ten eerste kan ieder lid slechts één aandeel in de club kopen en elk aandeel staat voor één stem. Op deze manier hebben alle leden één stem. Het bestuur wordt democratisch gekozen door de leden en dit bestuur zal ernaar streven om direct marketing te voorkomen. Verder worden sponsors geaccepteerd, maar zijn er nergens binnen de club of op het tenue sponsorlogo’s toegestaan; streeft de club ernaar om de toegangsprijzen zo laag mogelijk te houden, zodat iedereen makkelijk wedstrijden kan bijwonen; ontwikkelt de club hechte banden met de lokale gemeenschap; streeft de club ernaar om voor iedereen toegankelijk te zijn en niemand te discrimineren; en is de club een non-profit organisatie.

Het komt erop neer dat clubs onder *accionariado popular* links clubs zijn die zich inzetten voor de gemeenschap. Ook zijn er over belangrijke zaken ledenvergaderingen. Hierin kunnen het ontwerp van het logo, het ontwerp van het tenue, de uitbouw van het stadion, de balans van de club of andere zaken besproken worden. Elk lid moet dan stemmen voor hun voorkeur en zo wordt alles democratisch besloten. Een veelvoorkomende manier om de gemeenschap bij de populaire club te betrekken, is door een wedstrijd te organiseren waarbij iedereen een ontwerp van een tenue of logo mag indienen. Uiteindelijk worden de beste geselecteerd en mogen de leden stemmen op hun favoriet, die dan ook daadwerkelijk gebruikt wordt.

Algemeen

Het *accionariado popular* komt het meest in Spanje voor. In 2020 bestonden er 19 clubs onder *accionariado popular*: Aspense, Atlético Club de Socios, Avilés Stadium, CD Cuenca-Mestallistes, CF Reus Roig-i-Negre, CFP Orihuela Deportiva, Ciudad de Murcia, FC Tarraco, Huracán de Castellón, Independiente de Vallecas, Ortuellako Jendea, Poli Almería, Rosal FC, SD Logroñés, UC Ceares, UD Ourense, Unionistas de Salamanca, UP Palencia en Xerez Deportivo. In dit boek komen acht clubs onder *accionariado popular* voor: Ceares, Ciudad, Logroñés (II), Ourense (I), Reus, Stadium, Unionistas en Xerez (II)

Apodo's

De bijnamen die een belangrijk deel van de clubidentiteit vormen

Zoals in dit boek te merken is, hebben clubs vele *apodo's* ("bijnamen"). Zo zijn er bijnamen voor de supporters, voor de spelers en voor de club zelf. Bijnamen bevatten een deel van de identiteit van de club, waardoor supporters ze met trots dragen en ze belangrijk zijn om een club goed te leren kennen. De twee soorten bijnamen die het meest voorkomen, zijn de *gentilicio's* (de demoniemen, oftewel de naam voor de inwoners van de stad) en de verwijzingen naar clubkleuren.

Gentilicio's zijn erg belangrijk voor de fans van de club, omdat ze zich nagenoeg altijd erg verbonden voelen met hun afkomst. Uit onderzoek is gebleken dat de meeste Spanjaarden zich het meest een inwoner van hun plaats voelen, in plaats van een inwoner van hun regio of een Spanjaard. Hun afkomst is cruciaal voor wie ze zijn als persoon en dus dragen ze bijnamen die slaan op hun afkomst met veel trots. De meeste *gentilicio's* zijn afgeleid van de naam van de stad (*madrileños, coruñeses, valencianos*), maar er zijn ook demoniemen die naar een oude naam van de stad verwijzen (*hispalenses, ilicitanos, urcitanos*), naar een exportproduct verwijzen (*olívicos, boquerones, cerámicos*), naar een veelvoorkomend beroep verwijzen (*armeros, alfareros, teyeros*), naar een

GOLAZO: een introductie tot het Spaanse voetbal

stereotype verwijzen (*babazorros, barralets, chicharreros*) of naar een symbool verwijzen (*carbayones, playeros, indálicos*).

Bijnamen die naar het tenue van een club verwijzen zijn ook gebruikelijk. Denk aan *rojiblancos, azulgranas* en *blancos*. Let op: als een club een wit shirt met een zwarte broek heeft, is zowel de bijnaam *blancos* als *blanquinegros* gebruikelijk. Ook zijn er bijnamen die naar het tenue verwijzen, maar via iets wat op het tenue lijkt, zoals *colchoneros* (vroeger hadden matrashoezen altijd rode en witte strepen), *merengues* (merengue is wit) en *arlequinados* (harlekijnen dragen traditioneel gezien een geblokt pak).

Ook bestaan er bijnamen voor spelers of fans die afgeleid zijn van de namen van de club. Hier bestaat een vuistregel voor: als een clubnaam op een medeklinker eindigt wordt er -istas toegevoegd en als het op een klinker eindigt valt de laatste klinker weg en wordt -istas toegevoegd. Barcelona wordt dan *barcelonistas*, Real Madrid wordt *madridistas* en Espanyol wordt *espanyolistas*.

Een andere soort apodo die soms voorkomt, is de verkorting van de naam van de club. Barcelona wordt dan *Barça*, Getafe wordt *Geta* en Ponferradina wordt *Ponfe*. Zo is de naam van de club een stuk korter en makkelijker uit te spreken, iets wat vooral bij commentators van pas komt.

Commentatoren hebben nog een bijnaamsoort bedacht. Hierbij worden de initialen van een club gezegd, wat betekent dat de geschreven variant dus uitgeschreven letters krijgt. Zo wordt SD Compostela ook wel *Esedé* genoemd (S is 'ese' en D is 'de') en heet FC Cartagena ook wel *Efesé* (F is 'efe' en S is 'ese')

In Galicië bestaan er liefkozende bijnamen in het Galicisch voor de clubs, namelijk het verkleinwoord van de club naam. Celta wordt *Celtiña*, Lugo wordt *Luguíño* en Pontevedra wordt *Pontevedriña*.

Ook bijnamen die naar de geschiedenis verwijzen komen soms voor, zoals *califas* (een verwijzing naar het Kalifaat van Córdoba), *nazaríes* (een verwijzing naar de Nasrid-dynastie van Granada) en *Almogàvers* (de naam voor middeleeuwse Catalaanse en Aragonese huursoldaten).